

УДК 330 : 69.003

Л.О.КИЗИЛОВА, Г.І.КИЗИЛОВ, кандидати екон. наук
Харківська національна академія міського господарства

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Досліджуються шляхи стимулювання інвестиційно-інноваційної активності підприємств міського господарства.

Принциповим недоліком оподаткування в Україні є відсутність дійових механізмів, які б могли забезпечити цілеспрямований стимулюючий вплив на інвестиційно-інноваційну активність усіх підприємств і, зокрема, підприємств міського господарства. Сьогодні перед державою гостро стоїть проблема стимулювання активності широкого кола суб'єктів господарювання до оновлення виробництва, технологій, розвитку нових видів діяльності. За даними Мінпромполітики України, обладнання і технологічні процеси застарілі (понад 15 років, у окремих випадках – понад 40 років), щоб виготовляти конкурентоспроможну на світовому і внутрішньому ринках продукцію. За індексом глобальної конкурентоспроможності, серед 125 країн світу Україна посідає 78-ме місце [4]. При цьому із загального обсягу капітальних інвестицій у 2006 р. лише 36,1% припадало на машини та обладнання, із загального обсягу прямих іноземних інвестицій – тільки 21,1% було направлено в основний капітал, частка інноваційно-активних підприємств у промисловості становила тільки 11,2%.

З огляду на стратегічні пріоритети національного розвитку, перед податковою політикою стоїть завдання впровадження комплексу ефективних податкових пільг інвестиційно-інноваційного призначення, право на отримання яких надається автоматично при виконанні об'єктивно встановлених критеріїв і не обмежується певним колом підприємств.

Узагальнення вітчизняними вченими зарубіжного досвіду свідчить, що окресленим завданням найбільше відповідають, і водночас є прийнятними з фіскальної позиції, інвестиційні пільги, а також ті, що стимулюють інноваційну діяльність (тобто НДКР) [1-7].

Одна з них – інвестиційний податковий кредит передбачає зменшення податкового зобов'язання з податку на прибуток на певний відсоток суми коштів, інвестованих у придбання необоротних активів. Цей інструмент поширений у США, Австрії та багатьох інших країнах світу, де його застосування сприяло швидкому оновленню матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання, переозброєнню виробни-

цтва, модернізації потужностей. В США наприкінці 70-х років минулого століття знижка становила до 10% за умови, що термін амортизації устаткування становить 5 років і 6%, якщо термін амортизації дорівнював три роки. Гранична сума інвестицій на рік, до якої можна було застосувати знижку, дорівнювала 125 тис. дол. Спеціальна інвестиційна знижка була запроваджена для енергетичної галузі. У 70-ті роки та в першій половині 80-х років інвестиційні знижки заохочували вкладання капіталу в капіталоемні базові галузі промисловості: металургію, хімічну та автомобільну галузі. Наприкінці 80-х років було запроваджено знижки, пов'язані з фінансуванням НДДКР а також з використанням альтернативних видів енергії. Цей досвід свідчить, що у перспективі доцільно обґрунтувати і впровадити виважені механізми використання інвестиційного податкового кредиту і в Україні.

Важливий напрям фінансового управління на підприємстві – створення резервних фінансових фондів. В Україні є досвід створення резервного капіталу в акціонерних товариствах у розмірі, встановленому установчими документами, але не більше 25% статутного капіталу. Щорічний розмір відрахувань до резервного капіталу також встановлюється засновницькими документами, проте не менше ніж 5% суми чистого прибутку. Резервний капітал призначається на покриття непередбачених витрат, збитків, на сплату боргів підприємства при його ліквідації. Таке розуміння резервних фондів підприємств не охоплює всього спектра застосування цього інструменту в сучасній фінансовій практиці.

Механізм створення резервних інвестиційних фондів передбачає вилучення з-під оподаткування частини прибутку підприємств та зарахування її до неоподатковуваних резервних фондів з метою фінансування у майбутньому інвестиційних потреб.

Особливістю формування фінансових резервів є те, що вони не передбачають вилучення з господарського обороту ресурсів підприємства: їх формування є умовним, шляхом відображення відповідних вартісних показників на спеціальних рахунках бухгалтерського обліку на зразок амортизації. Але, на відміну від амортизаційних відрахувань, вони можуть використовуватися на розсуд підприємства тільки протягом встановленого законодавством періоду, після закінчення якого повинні бути спрямовані за цільовим призначенням резерву.

Відрахування можуть здійснюватися протягом встановленого строку, передбаченого для формування резерву, а його кошти – використовуватися в господарському обороті підприємства без обмежень до моменту їх направлення за цільовим призначенням. У разі несвоечасного чи нецільового використання коштів резерву такі суми зарахо-

вуються до складу оподаткованого доходу платника (із застосуванням штрафних санкцій).

Можливість створення неоподатковуваних фінансових резервів інвестиційного призначення на сучасному етапі передбачена для платників податку на прибуток в Австрії, Бельгії, Греції, Іспанії, Люксембурзі, Нідерландах, Португалії, Франції, Фінляндії і Швеції [6]. Разом з тим можна спостерігати різноманітні практичні підходи до їх формування у зазначених країнах. Узагальнення зарубіжного досвіду застосування податкової пільги у формі неоподаткованого резерву інвестиційного призначення дозволяє виокремити наступні істотні умови їх створення та використання.

Цільове призначення резерву – вид активу, для придбання якого призначаються кошти резерву. Як правило, цільове призначення резерву більш конкретно характеризує база його нарахування – вартісне вираження певного виду активів підприємства. Залежно від деталізації бази нарахування розрізняють загальні та спеціальні резерви. Наприклад, базу нарахування для загального резерву може бути вартість основних фондів, для спеціальних – машини та обладнання.

Норма (ставка) відрахувань до резерву може враховувати структуру об'єкта (активів), інші специфічні показники або базуватися на емпіричних даних за попередні роки. При формуванні спеціальних резервів норми відрахувань до них визначаються відповідно для кожного конкретного об'єкта.

Загальна сума резерву відображає граничний розмір відрахувань, які протягом встановленого терміну можуть бути направлені до резервного фонду і використані за цільовим призначенням.

Слід зазначити, що існує й альтернативний підхід до визначення бази, норми відрахувань і загальної суми неоподатковуваних резервів інвестиційного призначення [4]. Відмінність механізму полягає в тому, що в якості бази виступає не вартість активу, а загальна сума прибутку від реалізації основних засобів (сума перевищення доходу від реалізації над залишковою вартістю), отримана платником від здійснення відповідних операцій. При цьому загальна сума резерву не використовується. Інші умови створення резервів (строки, цільове призначення) застосовуються в загальному порядку. Такий підхід практикується в Австрії, Люксембурзі, Нідерландах і Фінляндії.

Щодо визначення строку формування і використання резервів, то, на думку В.Зятковського, за цим критерієм їх можна розподілити на відновлювані та невідновлювані [4].

Невідновлюваний передбачає формування резерву за відокремлений проміжок часу в межах встановленого граничного розміру, після

чого його сума має бути використана в повному обсязі. Відновлюваний резерв практично є постійним, встановлюється лише нормативний строк обороту відрахувань у його загальній сумі.

Перелічені елементи фінансового механізму інвестиційного призначення повинні регламентуватись законодавством, оскільки їх обсяги впливають на фінансовий результат діяльності підприємства і відповідно податкові зобов'язання щодо податку на прибуток. Така регламентація реалізується шляхом доведення фіксованих норм відрахувань за конкретними групами активів чи для кожного об'єкта, встановлення граничних сум відрахувань, строків і порядку використання коштів резерву.

Перспективним інструментом є також податкова пільга у формі неоподаткованого фінансового резерву на приріст капіталу, формування якого передбачається за рахунок прибутку, отриманого від реалізації основних засобів.

Таким чином, в умовах фінансової кризи і дефіциту інвестиційних ресурсів в Україні підйому інвестиційної активності підприємств сприятиме запровадження неоподаткованого інвестиційного резерву. Про це свідчить досвід США минулого століття і сучасний європейський досвід. Впровадження неоподаткованого інвестиційного резерву забезпечить:

- цільове призначення – кошти на придбання основних засобів, що забезпечують основну діяльність підприємства;
- додаткову суму відрахувань до резерву – прибуток (різниця між вартістю реалізації об'єктів основних засобів і незавершеного будівництва та їх залишковою вартістю), отриманий у податковому періоді, під час якого створено резерв;
- визначеність строку використання коштів резерву – протягом чотирьох наступних податкових періодів (кварталів), що йдуть за податковим кварталом, у якому був створений такий резерв. Датою використання коштів резерву доцільно визнавати дату оприбуткування чи введення в експлуатацію відповідних активів і прийняття їх на баланс підприємства, а не факт оплати;
- відповідальність – суми резерву, що використані платником не своєчасно або не за цільовим призначенням, підлягають включенню до складу валового доходу в тому податковому періоді, під час якого сплинув строк використання коштів резерву. Суми резерву, включені до складу валового доходу, визнаються недоїмкою, що передбачає застосування відповідних штрафних санкцій, встановлених Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільо-

вими фондами".

1. Андрущенко В.Л., Данілов О.Д. Податкові системи зарубіжних країн. – К.: Комп'ютер-прес, 2004. – 300 с.

2. Грушко В.І., Кошембар Л.О. Інструменти податкового регулювання інвестиційної активності // Фінанси України. – 2008. – №2. – С.89-97.

3. Загорський В. Податки для конкурентоспроможної економіки // Дзеркало тижня. – 2006. – №17 (596).

4. Зятковський В.І. Неоподатковані резервні фонди інвестиційного призначення в системі прибуткового оподаткування юридичних осіб // Фінанси України. – 2008. – №4. – С.38-44.

5. Луніна І.О. Оподаткування як чинник впливу на конкурентоспроможність // Конкурентоспроможність економіки України, стан і перспективи підвищення / За ред. д-ра екон. наук І.В.Крюкової. – К.: Основа, 2007. – С.337-357.

6. Соколовська А.М., Єфименко Т.І., Луніна І.О. та ін. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду. – К.: НДФІ, 2006. – 320 с.

7. Чуницька І.І. Податкові важелі формування фінансового потенціалу держави // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №9. – С.197-206.

Отримано 30.03.2009

УДК 657.15

Ю.А.ХАРЧЕНКО, канд. техн. наук

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

З метою підвищення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання, зокрема підприємств житлово-комунального господарства (ЖКГ), виконано дослідження діючих підходів до формування фінансової звітності. Розглядаються можливі шляхи переходу до складання фінансової звітності згідно вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) для підвищення прозорості діяльності підприємства й покращення якості управлінської інформації.

Розвиток ринкового середовища в Україні, створення підприємств різноманітних форм власності потребують суттєвих змін у визначенні й відображенні фінансових результатів їх діяльності. Сьогодні актуальним є формування інвестиційної політики, яка спрямована на технічне й технологічне переозброєння промислових підприємств, зокрема в галузі ЖКГ. Постійні зміни й недосконалість законодавства України, методика формування тарифів, величезні суми кредиторської і дебіторської заборгованостей формують негативне ставлення до галузі в цілому. Особливий статус ЖКГ пов'язаний з монопольним становищем на ринку послуг, соціальною значущістю, територіальним відокремленням окремих підприємств потребує використання всіх можливих ринкових важелів впливу. Одним із шляхів поліпшення інвестиційної привабливості підприємств є перехід всіх суб'єктів господарю-